

Nr. 2/87 2. årgang

Syndrom

— LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE —

Trygdedirektøren lover bedre løsemiddelinformasjon

LFFL mottar hver eneste dag en rekke henvendelser fra løsemiddelskadde eller pårørende. Fellesnevneren i de fleste innleggene er forholdet Trygdeetaten og de vanskene en har for å nå fram med sine krav og rettigheter. Spørsmålene ble tatt opp med trygdedirektør Kjell Knudsen på et møte i juni hvor trygdedirektøren ga lovnader om bedre informasjon til sine «undersåtter». Mer om forholdet mellom løsemiddelskadde og Trygdeetaten på sidene 6 — 8.

Vil trygdedirektørens initiativ medføre bedre kunnskaper og forståelse for løsemiddelskadde i Rikstrygdeverket og ved trygdekontorene?

Støtt Landsforeningen for Løsemiddelskadde!

Landsforeningen for Løsemiddelskadde har nå eksistert i mer enn ett år. Bedriftledere, Arbeidstilsynet, fagbevegelsen, helsevesenet og ikke minst løsemiddelskadde selv har alle bifallt initiativet og gitt foreningen sin støtte. Likedan har de politiske myndigheter gitt foreningen ros og verbal støtte. Denne siste har dessverre, så langt, kun resultert i fine ord — og meget begrenset på søknader om økonomisk bistand.

Som alle vet koster det penger å drive en organisasjon og uten nødvendig økonomisk støtte kan ikke LFFL videreføre det arbeidet som alle mener er riktig og nødvendig.

Derfor oppfordrer vi alle dere som nå mottar Syndrom om å benytte innbetalingsgiroen dere finner midt i bladet. En støtte til LFFL er en støtte til bekjempelsen av den kanskje største arbeidsmiljøkatastrofen vi har opplevd i moderne tid!

Organisasjonsnytt

Kontaktgrupper

LFFLs sentralstyre har vedtatt å opprette kontaktgrupper for løsemiddelskadde i Oslo, Rogaland, Hordaland, Telemark og Trøndelag.

Bakgrunnen for å opprette disse gruppene er først og fremst løsemiddelskaddes behov for kontakt på et mellommenneskelig plan. Både med folkene i gruppene og ikke minst med andre løsemiddelskadde med bakgrunn i f.eks. samme bransje/ arbeidsmiljø. Hver gruppe har sin kontaktperson som vil være hjelpelige med personlig støtte og kontakt eller formidle kontakt videre. Kontaktpersonene er:

Oslo:

Anne Lundhagen,
tlf. (02) 10 23 44.

Anne er også leder for kontaktapparatet i LFFL.

Rogaland:

Edna og Hans Nyvoll,
tlf. (04) 59 75 49

Hordaland:

Karl Bergsvik,
tlf. (05) 15 33 38

Telemark:

John Andréén,
tlf. (035) 21 283

Trøndelag:

Anne Lise og Dagfinn Olsen,
tlf. (07) 91 32 84

Folk som bor i de delene av landet der det foreløpig ikke er opprettet kontakttjeneste for kan ta kontakt med Anne i Oslo. Hun vil, så langt som mulig, hjelpe med den nødvendige hjelp og informasjon.

Sentralstyremøter

Sentralstyrets møter det neste halvåret er satt til 22.8.87, 5.12.87 og 12.3.88.

Spørreundersøkelse

Landsforeningen for Løsemiddelskadde er i ferd med å innlede et samarbeid med Den norske tannlægeforening for å skaffe bedre kunnskaper om løsemidler og tannskader. Dette samarbeidet vil i praksis innebære at LFFL i løpet av inneværende år sender ut et spørreskjema til samtlige medlemmer for å kartlegge løsemiddelskaddes tannhelseproblemer. På bakgrunn av de informasjonene som denne undersøkelsen gir vil Tannlægeforeningen og LFFL vurdere framtidige tiltak for å forebygge og pleie tannskader med bakgrunn i løsemiddelskader. Denne kunnskapen vil også ha innvirkning på LFFLs arbeid med eventuelle erstatningsaker i tiden framover.

Rimelig forsikring?

Vi får stadig henvendelse fra LFFLs medlemmer om rimelige forsikringer for medlemmer i Norges Handikapforbund og LFFL. Bakgrunnen for henvendelsene er selvsagt at i en rekke av NHFs materiell blir slike ordninger omtalt som medlemsfordele.

Vi må bare beklage at i denne saken har vi vært litt for tidlig ute. Det føres for tiden forhandlinger med flere forsikringsselskap om slike ordninger, men noen endelig avtale foreligger foreløpig ikke ennå. NHF og LFFL vil, så snart en avtale er klar, gå ut til samtlige medlemmer med tilbudet, men foreløpig må vi be dere om litt mer tålmodighet.

Medlemstur til Syden

Som et ledd i LFFLs servicetilbud til sine medlemmer gikk det i våres ut et tilbud om å delta på en fellestur til Mallorca. Responsen på tilbudet var stor, og 29. august reiser et tyvetalls av våre medlemmer avgårde. Den gunstige prisen var et resultat av forhandlinger mellom LFFL og turoperatøren.

I følge Oddvar Petersen var responsen så god at suksessen kommer til å bli gjentatt og nye tilbud bli sendt ut — enten gjennom Syndroms spalter eller i separate brev til medlemmene.

Så følg med — følg med!

Nytt fra Hordaland

30. oktober vil det bli avholdt et stormøte i Bergen. Tema for møtet blir (selvsagt) løsemiddelskader — årsaker og konsekvenser.

Møtet vil bli avholdt i regi av Bergen Faglige Samorganisasjon sitt miljøutvalg og LFFL i Hordaland.

Professor Årle vil ha hovedinnledningen og i panelet vil det være representanter for LO og NAF, helsemyndighetene i Hordaland samt fra Landsforeningen for Løsemiddelskadde.

Det er sendt innbydelse til Hordaland legeforening for å få flest mulig allmennpraktiserende leger til stede.

Karl Bergsvik

Ny «skrytebrosjyre»

I løpet av høsten 1987 vil LFFL ha klar en ny presentasjonsbrosjyre. Denne er bygget på den samme lesten som den forrige, men vil bli redigert om noe og ikke minst gitt en bedre og penere lay-out. Brosjyra vil bli sendt lagene så snart den er ferdig trykket.

Kontingenten

Da kontingentkravene gikk ut til nyinnmeldte medlemmer i løpet av våren, var det en del som stusset. Et kontingentkrav på kun 25 kroner syntes «latterlig» lavt. Forklaringen på hvorfor dere første året blir krevet så lav kontingent ligger i et landsmøtevedtak i NHF fra 1986. Der ble det bl.a. vedtatt at første års medlem kun skal betale lokallagsandelen, som er på 25 kroner. Disse pengene vil i sin helhet tilføres LFFLs lokallag. Vi bringer nedenfor landsmøtevedtaket i sin helhet:

1. Landsmøter i NHF fastsetter kontingentens størrelse.
2. Kontingentens størrelse for landsmøteperioden 1987—89 fastsettes slik:

	NHF	Fylkesl.	Lokall.	W-nytt*	Totalt
1987	25 kr.	30 kr.	25 kr.	50 kr.	130 kr.
1988	28 kr.	30 kr.	30 kr.	55 kr.	143 kr.
1989	30 kr.	30 kr.	30 kr.	60 kr.	150 kr.

*) Gjelder kun f. husstandsmedlem.

Lokallagsandelen av kontingenten fra direkte medlemmer i fylkeslagene tilfaller fylkeslagene.

3. Nye medlemmer betaler i lokallagsandelen av kontingenten for det kalenderår innmeldelsen finner sted.
4. Husstandsmedlemmer under 16 år betaler kontingent gjennom sine foresatte hvor den foresatte er medlem.
5. Enkeltmedlemmer under 20 år betaler halv kontingent.

Kollektive medlemmer

Kollektivt medlemskap har en minstekontingent på kroner 500 pr. år. Kontingenten er bygget opp med differensierte satser og øker fra 500 kroner og oppover etter antall medlemmer i den kollektivt tilmeldte organisasjonen/institusjonen.

Hvilken forening ønsker seg færre medlemmer?

LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE!

«Jo færre medlemmer, desto bedre!» Dette kunne gjerne ha vært foreningens motto, hvis færre medlemmer var ensbetydende med en reduksjon i antall løsemiddelskadde.

I dag peker dessverre utviklingen i stikk motsatt retning. De nærmeste årene venter vi en sterk økning i antall skader, både fordi flere eksisterende tilfeller vil avdekkes og fordi nye vil komme til.

Hver eneste arbeidsdag, året rundt, er bedrifter rundt i landet medansvarlige til å «produsere» arbeidstakere med varige skader. Skader som både vil ta fra vedkommende den nåværende jobb og kanskje enhver mulighet til å utføre et arbeid i fremtiden. Likevel er det dette som skjer rundt om i norske bedrifter.

Grunnen er uvitenhet og uvettig omgang med løsemidler og helseskadelige kjemikalier.

Hver eneste arbeidsdag året rundt må dessverre en ny arbeidstaker stifte bekjentskap med de lidelser som gjenspeiler seg i slike alvorlige skader. Hver eneste arbeidsdag, året rundt, må en ny bedriftsleder se seg selv i speilet at han kanskje for alltid har mistet en uunnværlig og frokost medarbeider.

Løsemiddelskader er for de fleste noe diffust, noe man så vidt har hørt snakk om. En ufattelig tragedie og lidelse for den som er rammet.

KAN IKKE HELBREDES

Alle de som har store daglige plager på grunn av hjerneskade og andre alvorlige skader relatert til løsemiddeldeksponering, ville ha gjort tingene anderledes i dag hvis de bare kunne ha fått en orrliten sjanse til det. Men, dessverre... Løsemiddelskader kan ikke helbredes, bare unngås. Skader som du pådrar deg nå må du leve med resten av livet. Derfor: Gjør ting anderledes mens du ennå har sjansen til det.

Til daglig går tusenvis av arbeidstakere rundt i et helseskadelig miljø

på sin arbeidsplass. Mange av disse sliter med uforklarlige plager, kanskje symptomer på en begynnende løsemiddelskade. De fleste aner ikke at de ignorerer viktige symptomer som til slutt vil medføre varige mén.

Hvis ikke hensiktsmessig verneutstyr blir tatt i bruk eller at arbeidsmiljø og rutine forandres, vil du til slutt ende opp med løsemiddelskade.

Symptomer som økt tretthetsfølelse og irritabilitet, vedvarende hodepine, kvalme, svimmelhet og nedsatt konsentrasjonsevne skal du ta alvorlig. Gjør noe med ditt eget og dine kollegers arbeidsmiljø. Skaff deg informasjon om løsemiddelskader og ta dem alvorlig.

KUNNSKAP NØDVENDIG

Uvitenheten kan og vil LFFL gjøre noe med. Ved hjelp av informativt og holdningsskapende arbeide, vil LFFL daglig arbeide aktivt for å redusere det store antall løsemiddelskader. Et antall som dessverre har vist seg å være stigende i det siste.

LFFL har daglige henvendelser fra arbeidstakere samt pårørende som har fått store problemer på grunn av den skaden de har blitt påført. Hver enkel av disse trenger støtte og medmenneskelig forståelse. LFFL har ved hjelp av en stadig dypere innsikt i de løsemiddelskaddes daglige vansker, vært istand til å kunne yte slik hjelp.

Initiativet til en egen Landsforening for Løsemiddelskadde ble tatt av og styres av løsemiddelskadde selv, på frivillig grunnlag. Foreningen er integrert i Norges Handikapforbund. I tillegg har LFFL allerede rukket å opprette fem lokale lag. Målet er å kunne ha lag i alle av landets fylker, slik at samarbeidet kan bli mer effektivt.

Det er av uvurderlig betydning for oss alle at LFFL kan nå flest mulig med sin hjelp og informasjon.

VIKTIGE ARBEIDSOPPGAVER VENTER

Forelesninger og seminarer for nøkkelpersoner innen bedriftshelsetjenesten, verneledereombud, tillitsvalgte og bedriftsledere.

Informativt og holdningsskapende arbeide for økt motivasjon til å beskytte seg selv og andre mot løsemiddelskader.

Direkte kontakt og støttetjeneste for løsemiddelskadde og deres pårørende.

Veiledning, trivsels og miljøtiltak for de som allerede er skadet.

Igangsetting av egen gruppe for et aktivt arbeide med informasjon overfor ungdommer som benytter løsemidler til å oppnå russeffekter.

Bistå løsemiddelskadde med å tilrettelegge og å forbedre den enkeltes hverdag.

Arbeide med informasjon angående løsemiddel og trafikkikkerhet.

Opprette lokale lag i alle landets fylker.

TALL SOM TELLER

En løsemiddelskade i 1987 vil de neste 30 år koste samfunnet kr. 5.600.000.00

250 løsemiddelskader i 1987 vil de neste 30 år koste samfunnet kr. 1.400.000.00.00

750 løsemiddelskader i 1985, 1986, 1987 vil de neste 30 år koste kr. 4.200.000.000.00

Hvis det fortsatt vil bli like mange løsemiddelskader registrert pr. år, vil det i de neste 30 år være 7.500 løsemiddelskadde regnet fra 1987. Dette vil koste samfunnet kr. 2.350.000.000.00 pr. år.

Disse tallene er regnet ut etter en gjennomsnittsalder på 37 år på skadetidspunktet. Det er tatt utgangspunkt i en yrkesskadetrygd på kr. 100.000.00 for 1987. Det er så lagt til en årlig lønnsvekst på 4%.

Yrkesskadeerstatning (mennerstatning fra Rikstrygdeverket) er ikke medregnet. Heller ikke de fak-

Oddvar Petersen

tiske kostnader i forbindelse med lengre tids sykemelding for den enkelte, samt medisinske utredninger og tapt produktivitet.

De overfor nevnte tall er i utgangspunktet utregnet fra innsendte skademeldinger. Tallene er mange ganger høyere da vi vet at flere skader ikke blir meldt eller at de skjules under annen diagnose.

MANGLER MIDLER

De bevilgende myndigheter har dessverre ikke sett seg i stand til å yte LFFL den økonomiske støtte foreningen har behov for. Dette er i og for seg meget beklagelig. Det er et stort og akutt behov for midler til det informasjons- og støttearbeidet LFFL driver.

Vil du være med å hjelpe oss med det videre arbeidet, som også har en stor betydning for ditt eget arbeidsmiljø og dine ansattes helse.

Ved å sende oss et bidrag til vårt arbeide, er du samtidig med å hjelper noen av dine medmennsker. Alle som sender bidrag, vil foruten å bli registrert som fast mottaker av vårt informasjonsmaterielle også få tilsendt LFFLs medlemsblad «SYNDROM» ut 1988.

Alle bidrag går uavkortet til drift av LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE.

Løsemidler og trygdevesenet

Gjennomgående i de fleste innlegg og reportasjer i Syndrom er forholdet til Trygdeetaten. Etter at løsemiddelskadde har kjempet en lang kamp for å få stilt riktig diagnose, må de ofte kjempe en like lang og hard kamp for å få de ytelsene de har krav på fra Trygdeetaten. Norges Handikapforbund har hvert år et møte med Rikstrygdeverket (RTV) for å drøfte spørsmål omkring forholdene i Trygdeetaten og brukernes møte med denne. Syndrom bringer på de neste sidene tre artikler som alle tar opp holdninger og forhold som berører Trygdeetaten. Det er bl.a. innleggene som danner grunnlaget for de spørsmål som NHF, på vegne av LFFL, tok opp med trygdedirektør Kjell Knudsen på det årlige møtet i juni i år. Referat fra møtet bringer vi på side 7.

Utvidet arbeidsutvalg

På LFFLs sentralstyremøte i april ble sentralstyrets arbeidsutvalg (AU) vedtatt utvidet med en representant fra LFFL, Arne Ødegård. AU består nå av Oddvar Petersen, Arne Ødegård, Inge Stålesen og Ivar Gundersen.

Hjerneskadde sammenlignes med fotamputasj 60 000 kroner for livsvæ

Av Inger Syrstad

Kan en varig skade på hjernen og sentralnervesystemet sammenlignes med amputasjon av en fot? Det mener Rikstrygdeverket når de vurderer krav yrkesskadeerstatning etter en alvorlig løsemiddelskade.

Dagfinn Olsen, 45, fra Trondheim har fått tilkjent 63 776 kroner i yrkesskadeerstatning. Han er 100% arbeidsufør etter å ha jobbet som billakkerer i 20 år. Han mener den medisinske uforhøyet er vurdert alt for lavt i forhold til de skadevirkningene han må leve med resten av livet.

Urimelig avgjørelse

— Jeg synes dette er en urimelig og vilkårlig avgjørelse. Hvis de som sitter og klassifiserer yrkesskader ikke skjønner forskjellen på å miste en fot og å leve med en hjerneskada som forstyrrer store deler av et menneskes evne til å fungere i dagliglivet, så må det være noe galt med sakyndigheten og regelverket. I Rikstrygdeverkets klassifisering av yrkesskader finnes ingen gruppe for løsemiddelskade. Etter skjønn har jeg blitt plassert i gruppe 3 hvor invaliditetsgraden er anslått til 35—44%. Beskrivelsen av skaden i denne gruppen er amputasjon i et ankelledd, med dårlig protesefunksjon. Sammenligningen er helt uholdbar. Det er innlysende at jeg kunne fungert bedre i alle sammenhenger med en akkappet fot enn med ødelagte hjerneceller, uttaler Dagfinn Olsen.

Avisomtale hjelper?

Han sto frem i Adresseavisen 6. april og fortalte om de økonomiske og psykiske problemene løsemiddelskadde opplever i kampen mot byråkratiet

i trygdesystemet. Da hadde han ventet i 7 måneder på svar fra Rikstrygdeverket for å få tilkjent yrkesskadeerstatning og trygd. Han purret flere ganger uten resultat. Kort tid etter at saken sto omtalt i avisen fikk han brev om at kravene var innvilget. Han ser ikke bort fra at avisomtalen fikk fart i saken og er glad for å ha fått en avgjørelse. Som familieforsørger er det en påkjenning å gå i det uvisse med hensyn til økonomien. Etter at han sluttet i arbeidet som billakkerer for to år siden regnet han ut at han tapte 3000 kroner i måneden.

Saken anket

— Jeg er svært skuffet over Rikstrygdeverkets fastsettelse av erstatning og vil anke avgjørelsen, men det kan ta opp til to år før anken blir behandlet. Det har jeg hørt fra andres erfaring med tregheten i systemet.

Beløpet på 63 776 kroner gis enten som engangsutbetaling eller som månedlige avdrag på 420 kroner frem til jeg fyller 67 år. I tillegg får jeg yrkesskadetrygd, men jeg vet enda ikke hvor stort beløpet

Dagfinn Olsens livsvarige hjerneskadde er av Rikstrygdeverket

blir i Rikstrygdeverkets brøsjyre om yrkesskader heter det at man ikke skal bli økonomisk skadelidende, men det tror jeg er ren bløff etter de erfaringene jeg har og mange med meg. Jeg føler at det er om å gjøre for Rikstrygdeverket å plassere den medisinske graden av uforhøyet så lavt som mulig for å spare staten for penger, uten hensyn til mennesket det gjelder, uttaler Dagfinn Olsen.

Sammenlignes med amputert fot

— Yrkesskadeerstatning er en ren ménerstatning og skal dekke ulemper av ikke-økonomisk art som en varig yrkes-

on: rig skade

menliknet med en amputert fot!

skade medfører. Det tas ikke hensyn til faktiske utgifter og av inntektstap, men kun til den medisinske invaliditet, uttaler kontorsjef Tore Been ved uferhetsavdeling 1 i Rikstrygdeverket.

— Men hvordan kan en hjerneskade sammenlignes med en amputert fot slik som i dette tilfellet?

— Den medisinske invaliditet beregnes ut fra Sosialdepartementets invaliditetstabell. Denne tabellen er laget ut fra en vurdering av hva de enkelte skader normalt fører med seg av ulemper både i arbeid og fritid. Alle slags skader og sykdommer kan naturligvis ikke gis plass i tabellen. Når skaden ikke står i tabellen

må vi foreta et skjønn ved å sammenligne den med skader og sykdommer som allerede står oppført der. Dette blir gjort av medisinske eksperter, i dette tilfellet nevrolog. Når det gjelder løsemiddelskader varierer den medisinske uferheten fra individ til individ og det blir foretatt en skjønnsmessig vurdering ut fra de opplysninger vi har fått.

Økende antall saker

— Er antallet løsemiddelsaker økende i Rikstrygdeverket?

— Ja, det har blitt en sterk økning den siste tiden. Grunnen til dette er nok at man har blitt mer oppmerksom på slike skader og at vi først nå ser virkningene av dem etter at folk har blitt utsatt for eksponering av slike midler over flere år. I dag er løsemiddelsaker den største gruppen av yrkesskader vi har til behandling. Ved årsskiftet var det registrert 123 saker hos oss.

— Det klages over sen saksgang i Rikstrygdeverket. Hva er grunnen til at det tar så lang tid å få det man har krav på?

— Vi har stor saksmengde og for få behandlere. I dag har vi liggende 1300 saker og 400 ankesaker til behandling angående yrkesskader ved vårt kontor. Men det er ikke riktig å si at det er bare her hos oss det stopper opp. Ofte tar det lang tid å innhente nødvendige medisinske uttalelser i slike vanskelige saker, uttaler kontorsjef Tore Been ved uferhetsavdeling 1.

Et nødrep til våre helsemyndigheter!

Kan vi snart få en holdningsendring fra ansvarlige leger og ansatte i vår trygdeetat overfor personer som har havnet i et uføre — fått yrkesskade som følge av løsemidler og kjemiske stoffer?

Noen få er så heldige at de bor på steder hvor de får den hjelp og de rettigheter de har krav på, men når kunnskapene om denne store helsefaren ser ut til å være lik null, både blant leger og på de arbeidsplasser hvor skadene oppstår, er det ikke noe rart at det er så ille som det er. Ikke nok med at mange blir syke, skadet for resten av livet og plaget med store smerter som det er lite det kan gjøres noe med, men de må i tillegg kjempe med nebb og klør uten å nå fram eller bli trodd på hos leger eller andre steder. Hør bare på hva mange av våre medlemmer i LFFFL opplever — det er hårreisende!

Noe må gjøres med dette, men hva?

Legene bør i hvert fall begynne å spørre mer om hva deres pasienter jobber med. Er bedriftslegen betenkt over hvordan han eller hun skal kunne takle situasjonen, dersom det er mistanke om eksponeringer som kan være årsaken til helseproblemene, så får de heller sende pasientene til yrkesmedisinere. Dessverre er det alt for få av dem også. Men gjør legene sin plikt her, går meldingen videre også til arbeidsgiver, der det er snakk om yrkessykdommer.

Egentlig skal bedriftshelsetjenesten satse mest på forebyggende arbeid på arbeidsplassen, men man får vel bare se i øynene at det ikke alltid er så lett å gjennomføre dette alle steder.

Alle vil vel gjerne beholde sine jobber, derfor går sik-

kert alt for mange for lenge før de søker hjelp — om de får noen i det hele tatt da. Det er svært ille at dette også skjer på veredde bedrifter.

Det er uforståelig at arbeidsgivere på denne type arbeidsplasser i det hele tatt har adgang til å ha kjemiske stoffer innenfor sine vegger. Det burde være selvfølgelig at f.eks. hjerneskadede eller personer med rusproblemer aldri må være i berøring med kjemiske stoffer. Da kan de med andre ord ikke oppholde seg i samme rom hvor stoffene blir brukt. En kan spørre seg om en som er funksjonshemmet kan gables med fritt og bare sparkes ut igjen når vedkommende får nye helseproblemer i tillegg?

Vi må understreke at det her, som med alt annet, er unntakelser der alt fungerer bra — de ansatte gleder seg til å gå på jobben, og blir vernet om og respektert.

Til slutt en appell til alle leger i vårt vidstrakte land:

Snakk med pasientene som kommer til dere, dersom vedkommende har plager som det er vanskelig å sette ord på og dere ikke finner noe konkret å sette fingere på. Kanskje kan vedkommende reddes fra varige mén?

Fakta i dag er at mange er i krisesituasjoner — de blir ikke hørt, og dette kan ikke lenger aksepteres. Det er ikke tillatt å vite at et menneske lider og plaget, uten å skaffe vedkommende den hjelp og støtte de etter norsk lov har krav på.

Hilsen Anne

LØSEMIDDELSKADDE — ARBEIDSLIVETS OFRE

Av Edith Særaas

I de senere år er man blitt mer og mer oppmerksom på de alvorlige skader som arbeidslivet påfører mennesker ved bruk av kjemiske stoffer. Konsekvensene blir nå mer og mer synlig i form av registrerte løsemiddelskader.

Arbeidslivsorganisasjonene og fagfolk innen yrkesmedisin frykter at løsemiddelskadene vil være 1980-årenes miljøkatastrofe. Og de mener at med dagens eksponeringsnivå vil arbeidslivet produsere 200—300 nye tilfeller av organisk hjerneskade hvert år.

Det betyr at hvert år blir 200—300 mennesker påført store, menneskelige lidelser og problemer, helsemessig, sosialt og økonomisk. De blir løst fra sitt arbeid, sine hobbyer og samvær med venner og familie fordi de ikke lenger klarer å fungere som andre — og sammen med andre. De får økonomiske problemer fordi den faste inntekten opphører. Og de får problemer i forhold til ektefelle og barn fordi skaden ofte fører til personlighetsendring, og dette resulterer for mange i skilsmisse.

MANGLER OPPFØLGING

Oftest går det mange år før det blir klarlagt at deres plager og lidelser har sin årsak i arbeidsforhold og arbeidsmiljø. Og når denne sammenhengen endelig er klarlagt og diagnosen «Organisk hjerneskade p.g.a. kontakt med løsemidler» endelig er stilt, så er det ikke noe oppfølgingsapparat som kan hjelpe dem til å få orden på sine trykkesaker, og som kan hjelpe dem til å finne balansen i tilværelsen med de reduksjoner man nå er nødt til å leve med. Et apparat som kan lage et program for hvordan tingene kan ordnes, både med hensyn til økonomi, eventuelt

annet arbeid for dem som fremdeles har en restevne til dette, erstatning osv. Et slikt hjelpeapparat ville i hvert fall kunne fjerne noe av den engstelse og utrygghet man føler for fremtiden.

Mangler fagfolk

Der er mangel på ekspertise til å utrede løsemiddelskader. Særlig er det mangel på nevropsykologer. Nevropsykologisk undersøkelse er et viktig ledd i den medisinske utredningen. Dette er særlig beklagelig fordi det er viktig at personer som er i faresonen for å utvikle permanente skader utredes og om nødvendig fjernes fra løsemiddelpåvirkning før skadene er blitt så store at full arbeidsuførhet er et faktum. Det er nemlig slik at løsemiddelskade slutter å utvikle seg når eksponeringen opphører, men de skader man har fått er varige. Det betyr at når en person ikke lenger er under påvirkning av løsemidler, blir han ikke verre.

Hvordan skal så samfunnet møte disse problemene? Arbeidslivet kan ikke fortsette å produsere nye tilfeller av organiske hjerneskader. Nå må myndigheter, helsevesen og arbeidslivet begynne å ta dette på alvor. Finne frem til effektive tiltak

som kan sette en stopper for denne produksjonen av menneskevrak.

Mangler grenser

De yrkeshygieniske grenseverdier må settes ned. Og de bør settes til null. For der er ingen nedre grense for løsemiddeleksponering som garanterer det enkelte menneske ikke å bli skadet.

Mangler forsikring

Arbeidsgivere som bruker løsemidler i sin virksomhet må bli pålagt ved lov å forsikre sine ansatte. Det er jo meningsløst og urettferdig at den som blir offer for en løsemiddelskade skal bære hele tapet, både helsemessig og økonomisk.

Det tjener samfunnet til liten ære at mennesker som i arbeid er påført skader som har resultert i mentale reduksjoner, må kjempe for å få riktig diagnose, for å finne frem i trykdejungelen for å få sine rettigheter og i siste instans kjempe (ofte gjennom rettsapparatet) for å få erstatning for tap av inntekt. Det er slike forhold disse arbeidslivets ofre lever under i dag. Er ikke dette nesten grotesk i et sivilisert samfunn? Hvor lenge skal politiske myndigheter være vitne til dette — uten å gjøre noe med det?

Rikstrygde

Norges Handikapforbund hadde den 24. juni i år et møte med tryggedirektor Kjell Knudsen. På møtet ble en rekke spørsmål omkring forholdene i Rikstrygdeverket (RTV) og trygdekontorene tatt opp til drøfting. Blant annet stilte NHF, på vegne av Landsforeningen for Løsemiddelskade, følgende spørsmål til tryggedirektøren:

Spørsmål 1:

Informasjon

En stadig økende gruppe av funksjonshemninger skyldes løsemiddelskader. Gjennom samarbeidet med Landsforeningen for løsemiddelskade har NHF fått en rekke henvendelser som dreier seg om de vansker denne gruppen kan ha i møtet med trykdeetaten. Løsemiddelskader er ikke noe nytt problem, men de store konsekvenser dette kan ha for den enkelte, synes fortsatt å være ganske ukjent for mange. Flere av de sakene vi har fått henvendelse om, kan tyde på at dette også gjelder ansatte ved trygdekontorene. Det meldes om at flere opplever at deres kontakt med trykdeetaten blir preget av skepsis og lite imøtekommenhet. Ofte kan nok dette skyldes at selv store skader ikke er så lett synlig, eller at de lett kan oppfattes som noe annet enn det de i realiteten er. Vi håper RTV vil legge vekt på informasjon om denne form for skader og andre former for skjulte funksjonshemninger i sitt opplæringsarbeid og på annen måte, slik at uvitenhet om dette ikke skal skape unødige vansker for brukerne.

Verket lover bedre løsemiddelinformasjon

Trygdedirektør Kjell Knudsen svarer på kritikk mot Trygdeetatens

Svar:

Skal huske på å ta med dette når vi til høsten går ut med nye rutiner om behandling av løsemiddelskader.

Spørsmål 2:

Prosedyrer

For mange løsemiddelskadde vil bl.a. yrkesskadetrygd og yrkesskadeerstatning være aktuelle ytelser fra Folketrygden. Med dagens rutiner oppleves imidlertid prosedyren for behandling av søknader problematisk. En ganske typisk sak kan skisseres slik:

- Behandlende lege stiller diagnosen yrkesskade.
- Saken legges fram for

trygdekontoret og behandles av rådgivende lege.

- Saken behandles i RTV der diagnosen yrkesskade evt. godkjennes og den medisinske uføregrad fastsettes.
- Krav om yrkesskadetrygd/erstatning fremmes gjennom trygdekontoret.

Det er ikke sjelden at saksbehandlingen før krav kan settes fram, tar 1 1/2—2 år, og så kommer behandlingen av kravet i tillegg.

For mange er en slik saks- gang en stor påkjenning, og LFFL ber RTV vurdere muligheten for å endre den nåværende praksis slik at f.eks. kravet om trygd/erstatning kan behandles parallelt med godkjenning av yrkesskaden.

Svar:

Den skadede har rett til å sette fram krav om uførepensjon med yrkesskadefordeler eller krav om yrkesskadeerstatning samtidig som skaden meldes og før godkjenningsspørsmålet er avgjort. Sakene vil da bli behandlet parallelt. Dette kan spare tid. Dessuten er tidspunktet for når kravet blir fremsatt avgjørende for hvor langt tilbake det kan gis ytelser.

Årsaken til at det ofte tar lang tid å avgjøre godkjenningsspørsmålet er følgende:

- Trygdekontoret er delegert myndighet til å godkjenne også løsemiddelskader i sykeform, dvs. tilstå sykepenger/medisinsk stønad, men ofte er trygdekontoret i tvil og sender saken til Rikstrygdeverket for behandling av godkjenningsspørsmålet.
- Det er ofte tidkrevende og vanskelig å få oversikt over styrken og graden av den skadelige påvirkning.
- Det kan ta fra 1/2—1 år å innhente spesialisterklæring. Det er få spesialister på området.

Spørsmål 3:

Uførehetsgrad

Vi kjenner også til flere eksempler på at løsemiddelskadde på grunn av utilstrekkelig kompetanse hos behandlende lege eller rådgivende lege ved trygdekontoret har fått fastsatt for lav uføregrad. Dette har flere ganger vist seg når vedkommende er blitt behandlet av lege som har større innsikt i løsemid-

delskader. Fordi trygdeetatens fastsetting av uføregrad også får innvirkning på utbetaling ved eventuelle private forsikringer, kan dette få negative følger utover at trygdeytelsene blir for lave. Vi ber RTV ta dette problemet opp i sin informasjon overfor rådgivende leger og helsevesenet for øvrig.

Som kjent skal det ved yrkesskade gis full godtgjørelse for nødvendige utgifter bl.a. til medisiner. Vi kjenner imidlertid eksempler på trygdekontorer som ikke aksepterer fritak for egenandel på medisin foreskrevet til løsemiddelskadde, til tross for legeerklæring om at medisinen er nødvendig. Vi ber RTV innskjerpe bestemmelsene på dette punkt overfor trygdekontorene.

Svar:

Rikstrygdeverket tar sikte på — forhåpentlig til høsten — å utarbeide nye veiledende rutiner for trygdekontorenes behandling av ulike typer yrkessykdommer — herunder løsemiddelskader.

Vi samarbeider med Arbeidstilsynet om endringer i meldesystemet, og har også kontakt med Statens Forskningscenter i arbeidsmedisin og yrkeshygiene (AMY).

Vi vil legge vekt på å utnytte best mulig spesialistkompetanse i løsemiddelskader samtidig som vi forsøker å oppnå kortest mulig saksbehandlingstid.

Brosjyren «Veiledning for leger» skal ut i ny utgave. Vi vil ta sikte på å informere om løsemiddelskader.

"Det var et helvete..."

"Etter bare ett år hadde løsemidlene påført meg en hjerneskade som gjorde meg arbeidsufør. Lymfekreft, kvalme, hukommelsessvikt og hodepine er nå en del av hverdagen." Kjell Arne Østmoen, 36 år og arbeidsufør på grunn av løsemidler.

"20 år gammel, begynte jeg som lakkerer ved en dørfabrikk. Sto ved en lakkeringsmaskin, i gassen fra lakk og tynner.

Det tok bare 7—8 måneder før jeg fikk hodepine og verkning i kroppen. Etter en stund gikk jeg til legen, som sykemeldte meg. "Du får aldri begynne i den bedriften igjen", sa han, men han fant aldri ut hva som egentlig feilte meg.

Etter etter ett års sykemelding, måtte jeg prøve å arbeide igjen. De fant jo ikke ut hva som feilte meg og dermed sluttet sykepengene å komme. Jeg begynte som snekker, men det gikk heller dårlig. Klarte ikke å følge med.

I 14—15 år strevet jeg med en dårlig lønnet jobb, og gikk fra lege til lege. Ingen tok situasjonen min alvorlig. Det var rett og slett et helvete. Til slutt kom jeg til en nevrolog og en spesialist på yrkessykdommer. Det var i 1986. Først da fikk jeg vite at jeg hadde fått en hjerneskode på grunn av løsemidlene.

I mellomtiden hadde feil diagnoser og feil behandling, bare gjorde vondt verre. To ganger har jeg hatt lymfekreft og blitt behandlet for det. Også de behandlingene forsterket plagene fra løsemiddelskaden. Idag sier de at jeg er blitt bra av lymfekreften, men hvor bra det vet jeg ikke. Det eneste jeg vet er at flere behandlinger vil gjøre meg dårligere, på grunn av løsemiddelskaden. — Og den blir jeg aldri kvitt. I beste fall blir det ikke verre."

Tenk deg å gå i en konstant, kvalmende rus. En rus som sakte, men sikkert dreper hjernen din . . .

De fleste av oss lever av vårt arbeid. Dessverre vil også mange dø av det, eller få sitt liv ødelagt av den virksomheten som skulle ha gitt dem trivsel og trygghet.

Den viktigste årsaken til dette er uvitenhet. — Uvitenhet om løsemiddelskader, en av vår tids mest utbredte og alvorlige yrkessykdommer. Ansatte, arbeidsgivere, verneombud, ja til og med bedriftsleger, vet ikke nok om problemet.

Ville du fortsatt i jobben din, hvis du visste at den sakte, men sikkert ga deg varige hjernesker? — Skader

som både ville ta fra deg din nåværende jobb og kanskje også enhver mulighet til å utføre et arbeid i fremtiden . . .

Likevel er det nettopp dette som skjer rundt om i mange norske bedrifter. Folk går rundt i en konstant, kvalmende rus av løsemidler. En rus som sakte, men sikkert gir dem uhelbredelige skader. Skader som rammer hjernen, åndedrettet og andre viktige organer. Arbeider du med løsemidler, risikerer du lidelser som svimmelhet, kvalme, hukommelsessvikt, pustevansker og ulike kreftformer. For å nevne noe.

Kjell Arnes lidelser kunne lett vært unngått.

Hadde Kjell Arnes arbeidsgiver vært seg sitt ansvar bevisst og utført målinger av luften, ville han oppdaget faren, slik at nødvendige beskyttelsestiltak kunne iverksettes.

"Dräger-rørene" viser deg om det er løsemidler i luften.

"Dräger-rørene" er velkjente i de fleste norske industribedrifter. Likevel er det mange som ikke vet at de også kan brukes til å påvise gasser fra løsemidler. Med Drägers prøverør, utfører du prøvene selv.

Drägers prøverør er små glass-sylindere, fylt med stoffer som påvirkes av ulike gasser. Rørene er enten beregnet på "direkte avlesning" eller "laboratorie-analyse".

I rørene for "direkte avlesning", skifter innholdet farge mens du utfører prøven, hvis et bestemt løsemiddel eller en gass finnes i luften. I rørene for "laboratorie-analyse", vil aktivt kull trekke til seg stoffene i luften. Etterpå sender du røret til et laboratorium, som analyserer innholdet og forteller deg hvilke stoffer som var tilstede ved undersøkelsen.

Hvis farlige stoffer blir påvist, kan Dräger også hjelpe deg med nødvendig åndedrettsvern, som filtermasker og forskjellige typer friskluftmasker. Vi leverer også utstyr for kontinuerlig overvåking av din arbeidsatmosfære.

Arbeidsgiveren har ansvaret for å forhindre løsemiddelskader!

Ingen ønsker å skade andre, men når

det gjelder løsemiddelskader risikerer du som arbeidsgiver å bli stilt til ansvar. Loven er klar:

Etter arbeidsmiljølovens § 11 skal arbeidsgiver føre arbeidsmiljøkontroll på arbeidsplassen, samt veilede de ansatte om farene ved løsemidler og hvordan skader kan forebygges.

Bestill Drägers lyd-kassetts og brosjyre om løsemiddelskader. Det du ikke lærer av andre kan ødelegge livet ditt!

I samarbeid med Landsforeningen for Løsemiddelskadde, har Dräger intervjuet seks løsemiddelskadde. Deres gripende historier er innspilt på en lyd-kassetts, som kan bestilles hos Dräger. Vi har også laget en stor brosjyre om løsemiddelskader og måling av arbeidsluften.

Løsemiddelskader er ikke noe du merker med én gang. Det kan ta noen uker, eller mange år. Men når skaden først er skjedd, er det ingen vei tilbake. Skadene er uhelbredelige.

Din eneste sjans er å lære av andre! Ikke si: "Det hender ikke meg". Når du oppdager at du tok feil, er det for sent. Bestill brosjyren og kassetten.

Dräger

Telefon (02) 64 72 50

VI TAR INGEN SJANSERI!

Send oss omgående:

- Brosjyren om Drägers prøverør og løsemiddelskader.
- Lyd-kassetten om løsemiddelskader.
- Informasjon om Drägers utstyr for åndedrettsvern.

Navn: _____

Stilling: _____

Firma: _____

Telefon: _____

Adresse: _____

Postnr./-sted: _____

Send kupongen til: Dräger Norge A/S, Postboks 6318 Etterstad, 0604 Oslo 6.

ÅPEN POST

Hva har sviktet?

I 1985 fikk Arbeidstilsynet melding om 259 tilfeller av organisk hjerneskade, og i 1986 ble det rapportert 245 tilfeller. Det betyr at på 2 år har arbeidslivet produsert 504 menneskevrak på grunn av arbeid med løsemidler. Så vidt viites er der ingen direktører eller bedriftseiere blant disse.

Hvorfor og hvordan har dette kunnet skje? Er ikke tiden nå inne til å ta selvkritikk og stille seg spørsmål som for eks.:

- hva har sviktet hos fagbevegelsen og arbeidstakerorganisasjonene når arbeidslivet har påført — og påfører mennesker slike alvorlige skader?
- er ikke avtaleverket godt nok?
- er ikke arbeidsmiljøloven god nok?
- er ikke verneombudene flinke nok?
- hvor godt har arbeidsmiljøutvalgene tatt hånd om sine oppgaver? Hva kunne vært bedre?
- hvor/hva har sviktet og hva kan gjøres for å rette på eventuelle svikt?
- kan fagbevegelsen gjøre noe for å bote på de helsemessige og økonomiske følger løsemiddelskaden har ført til for medlemmer?
- hva har sviktet hos arbeidstilsynet sitt kontroll- og oppfølgingsapparat?
- har ikke arbeidstilsynet vært godt nok i fortid?
- er det godt nok i dag?
- er arbeidstilsynet sitt regelverk godt nok?
- er kontrollen av arbeidsmiljøet for dårlig og for sporadisk?
- er oppfølgingen av evt. påbudte utbedringer for

sporadisk og for dårlig?
— hva kan fagbevegelsen gjøre for å bidra til eventuelle forbedringer?

De yrkeshygieniske grenseverdier (administrative normer for forurensning i arbeidsatmosfære) er fastsatt etter avtale mellom LO og NAF. Disse normer bygger ikke på medisinske og vitenskapelige kriterier. De er ment å være veiledende — som et mål på hva folk kan utsettes for av og til, men de brukes villedende — som et mål på hva som kan tillates av forurensning i arbeidsmiljøet. Denne villedende bruken av grenseverdiene er etter vår oppfatning den viktigste årsaken til at arbeidslivet har påført — og påfører så mange mennesker løsemiddelskade, med organisk hjerneskade som resultat. Der er ingen nedre grense som garanterer det enkelte menneske å ikke bli skadet. Fra et helsemessig, medisinsk og forskningsmessig synspunkt er det derfor ønskelig at grenseverdien er null.

- hva kan fagbevegelsen gjøre for å få endret på denne villedende bruken av grenseverdier?
- hvilke tiltak vil/kan fagbevegelsen sette i gang for å hindre at den løsemiddelskade — også i fremtiden — skal måtte lide både hel-

Karl Bergvik utfordrer fagbevegelsen og Folkets Hus og stiller spørsmålene hva kan fagbevegelsen gjøre for å styrke arbeidet mot kjemiske helsefarer i arbeidslivet?

semessig og økonomisk tap som følge av skaden han er påført?

Hansken er kastet — spørsmålene er stilt. Det er opp til fagbevegelsen å finne svarene. Forhåpentligvis kan disse avklare hva som har sviktet. Og forhåpentligvis kan dette lede frem til tiltak som kan forhindre at mennesker for fremtiden ikke blir påført store lidelser og problemer på grunn av arbeid med løsemidler.

Hordaland lag av LFFL
Karl K. Bergvik
leder

Takket væ

Det var i forbigarten at jeg fikk høre i radioen om løser. Del, at en dame i Oslo ønsket kontakt med likestilte løsemiddelskade.

Jeg var ikke sen om å finne frem skrivesaker, og brevet ble postlagt innen få minutter. Bare 2—3 dager etter lå det brev i postkassa — glett hvem som ble glad. Nå har vi vært flittige brevskrivere langt på andre året, og dette har blitt en stor hjelp for meg. For ikke å glemme den store sakenflokken vi er blitt i foreningen LFFL.

Uten tvil har alt dette hjulpet meg fra isolasjon i ovnskroken, med låsen på døra. Jeg har kjempet med kroniske smerter i hele kroppen

Forsikring mot løsemiddelskader?

ÅPEN POST

Fra Hordaland lag av LFFL har det kommet inn forslag om at arbeidsgivere som bruker løsemidler i sin virksomhet skal ha lovfestet plikt til å forsikre sine arbeidstakere mot slike skader. Dette forslaget vil bli behandlet i LFFLs styrende organer med det første. Vi bringer nedenfor forslaget fra Hordaland.

«Hordaland lag av LFFL har drøftet hvordan vi kan forhindre at den som blir offer ved bruken av løsemidler ikke skal måtte bære både det økonomiske og det helsemessige tapet som oppstår. Vi mener at uansett vernetiltak, og uansett aktsomhet i arbeidsforhold, så vil det være noen som kan bli offer

ved bruken. Dette fordi det er så store individuelle forskjeller for hva folk tåler, og fordi man må regne med at uhell kan oppstå.

På bakgrunn av de samfunnsmessige og økonomiske interesser som ligger i bruken av løsemidler, er det vel ikke realistisk å regne med at stoffene vil bli forbudt, selv om dette ville være mest ønskelig.

Vi mener også at det må være helt på det rene at med den type skade som en løsemiddelskade fører til, (reduksjon av mentale evner) så vil det være vanskelig for mange å finne frem/nå frem med en erstatningsak gjennom rettsapparatet. I norsk rettspraksis er det jo slik at den skadde har bevisbyrden for at skadevolderen (arbeidsgiveren) har opp-

trådt uaktsomt. Dessuten kan løsemiddelskade oppstå også i tilfeller hvor arbeidsgiveren ikke har utvist uaktsomhet.

Vi mener at den eneste måten å sikre den som blir offer ved bruken av løsemidler økonomisk på — er ved forsikring.

Vi anmoder derfor LFFL om å fremme forslag overfor myndighetene om at det blir innført lovbestemmelse om at arbeidsgivere som bruker løsemidler i sin virksomhet, har lovbestemt plikt til å forsikre arbeidstakerne.

Vi tror ikke en slik forsikringsordning vil føre til at arbeidsgivere tar mer lemfeldig på arbeidsmiljøet, fordi slike trygghetsforsikringer nettopp honorerer sikre arbeidsplasser.»

Redaksjonen beklager!

Dette nummer av Syndrom kommer dessverre på feil side av sommerferien. Grunnen til forsinkelsen er stort arbeidspress på informasjonsavdelingen grunnet en rekke andre, prioriterte oppgaver.

Vi satser på å ta forsinkelsen igjen utover høsten og har lagt opp til en foreløpig utgivelsesplan som innebærer at nummer 3/87 kommer ut i oktober og nummer 4/87 opp under jul.

«Sånn er livet»

Alma Kjellesvik

siden langt tilbake i 70-årene. Har hjerneskode og store pustebesvær, og jeg har mer enn en gang tenkt «at dette overlever jeg aldri». Jeg er også plaget med sugende og stikkende smerter over underlivet, som følge av urinveisinfeksjon jeg ikke blir kvitt. Jeg verker i mag og ben, og sliter med mange vonde tanker om hva dette kan skyldes. Jeg husker ingen ting, og må skrive alt ned på huskelapp. Har vært mye plaget av neseblødning. I tillegg mister jeg tennene — noen faller ut med roten, andre brekker eller morkner bort.

Jeg er avhengig av mange medisiner. Når jeg kommer

på trygdekontoen med kvitteringene, setter de bare en klype på dem og legger dem bort — og jeg får samme svar hver gang: «Dette må din rådgivende lege ta opp og han må svare på om du er berettiget til å få det igjen.»

Jeg har fått min diagnose stilt av vår gode og kyndige lege i yrkesskader Hans H. Tjønn, og godkjent av Rikstrygdeverket, at jeg er løsemiddelskadet. Men likevel møter jeg problemer med min rådgivende lege. Jeg mener at så stort som dette problemet er blitt, så burde alle leger bli tvunget til å ta kurs i skader som oppstår p.g.a. løsemidler. Likeens de som sitter på trygdekonto-

rene og brisker seg og ikke vet hva de snakker om, og i det hele tatt ikke skulle ha sittet der. Ofte virker det som om de fryder seg når de føler de har makten, og en syk stakker må snu ryggen og gå ut igjen.

Her må noe gjøres, slik at de skadde kan bli mottatt på en skikkelig måte, og få det de er berettiget til.

Alma Kjellesvik

«Tusener av arbeidstakere har en begrunnet frykt for død og invaliditet»

Av LO-advokat Karl Nandrup Dahl

Kampen mot løsemiddelskader er en kamp for å få etablert den fundamentale menneskerettighet, retten til livet og retten til menneskeverd, sier LO-advokaten Karl Nandrup Dahl.

«De tusener av arbeidstakere som håndterer helsefarlige stoffer som løsemidler, asbest m.v. har (...) en begrunnet frykt for død og invaliditet. Det dreier seg bl.a. om livstruende kreft og uhelbredelige hjerneskader.»

Under vignetten «Søkelys — arbeidsmiljø» har denne artikkelen også stått på trykk i Arbeiderbladet.

I disse dager registrerer myndighetene, bedriftslegene, yrkesmedisinerne, yrkeshygienikerne, miljøarbeidere m.v. et stigende antall arbeidere med uhelbredelige hjerneskader som er forårsaket av de forskjellige løsemidler som blir håndtert av arbeidere i vårt arbeidsliv, særlig innen kjemisk industri. Spørsmålet må i dag reises: Skal heller ikke våre løsemiddelarbeidere som nå tar de farligste jobber i vårt land, i det minste få den trygghet og beskyttelse for liv, sinn og kropp som en forsvarlig straffehåndhevelse i arbeidslivet vil kunne skape?

Det ser dessverre ikke slik ut: I premissene i Nedre Romerike herredsretts dom

karakteriseres de massive brudd på arbeidsmiljøloven som disponenten for C. Bagges Asbestkompani A/S ble dømt for, som relativt beskjedne lovbrudd i forhold til tiltalebeslutningen for øvrig.

Å karakterisere disse straffbare lovbrudd som relativt beskjedne er en hån mot de arbeidere som i dag ligger syke hjemme eller på sykehus, og som ville hatt sin helse i behold dersom Arbeidsmiljøloven med dens forskrifter hadde vært overholdt på deres arbeidsplasser. De enorme lidelser som er forbundet med asbestkreft, eller hjerneskader, kan bare de etterlatte og de personskadde selv fortelle om. Som fagfor-

eningsjurist med en meget bred kontaktflate i de arbeidsmiljøer det her dreier seg om, kan jeg bekrefte at de smerter og den fortvilelse disse mennesker gjennomgår ligger utenfor gjennomsnittsmenneskets fatteevne.

Vi må reise vår røde fane for å markere alvorret i den politiske kamp vi nå står overfor for å få etablert den fundamentale menneskerettighet, også blant forsvarsløse arbeidere, som i all enkelthet gjelder retten til livet og retten til menneskeverd. De kjemiske stoffer er vår fiende så lenge de dreper eller invalidiserer våre medmennesker. Vi har lovverket for hånden. Kampen vil nå stå om hvorvidt vi

skal få en rettshåndhevelse i framtida som kan måle seg med effektiviteten av retts-håndhevelsen slik den praktiseres overfor lovbrøytene utenfor arbeidsplassene. Vår fagbevegelse, med Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund i spissen, kjempet i mer enn 10 år før vårt folk fikk domstolene med på å yte arbeidstakerne full erstatning for alt økonomisk tap til etterlatte og personskadde arbeidere. Det var denne seler som ble fulgt opp av Samvirke — Storebrands enestående trygghetsforsikring. Den sikrer uten rettsak etterlatte og personskadde arbeidstakere full erstatning.

Enda har ikke alle arbeidsgivere tegnet denne forsikring. Slik handlemåte er ansvarsløs overfor dem som blir igjen, de etterlatte og de som rammes av livsvarig invaliditet.

Arbeiderbevegelsens visjon, som festet seg allerede før århundreskiftet, om at ingen skulle behøve å dø eller bli livsvarig skadd i arbeidslivet, må gjenoppfriskes og gis ny næring. Skal vår generasjon komme videre i kampen for å realisere denne visjon, må vi stole på egne krefter. Vi må sette oss selv korte tidsfrister. Å vente i 10 år til målet er nådd, slik som vi måtte gjøre i erstatningssakene, er totalt uakseptabelt.

Er du medlem i LFFL?

Den aller viktigste grunnen til å bli medlem i LFFL er selvsagt organisasjonsfelleskapet og felles innsats for å bedre forholdene for løsemiddelskadde og forebyggende arbeid mot nye skader.

Men i tillegg vil du som medlem i LFFL oppnå en rekke andre fordeler knyttet til medlemskortet.

Vi kan kort nevne:

- Fullverdig medlemskap i Norges Auto-Mobil Forbund **av pris.**
 - Spesielle tilbud på Sydenreiser
 - Medlemstilbud på bøker, billedkunst og teaterbilletter
 - Medlemsrabatter på hoteller
- Alt får du for 130 kr. pr. år. MELD DEG INN I LFFL I DAG!

JA, jeg ønsker å bli medlem i LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE
Tilsluttet NORGES HANDIKAPFORBUND

Navn: Fødselsår:

Adresse:

Postnr. Poststed:

Dato: Underskrift:

Medlemsopplysninger (vil bli behandlet konfidensielt):

☐ Løsemiddelskadd	☐ Kun abn. på Syndrom
☐ Husstandsmedlem/pårørende	☐ Ønsker mer informasjon
☐ Interessemedlem	
☐ Kollektiv medlem bransje:	Antall medl.:

Enkeltmedlemmer vil bli knyttet til det nærmeste lokallaget. Kollektive medlemmer blir knyttet direkte til Landsforeningen.

Send kupongen til: LFFL, Boks 49, Bryn, 0611 Oslo 6

LFFL går nye veier i informasjonsarbeidet:

Lydkassett om løsemiddelskader

I samarbeid med en Oslobedrift har LFFL fått utarbeidet en lydkassett om årsakene til og følgende av løsemiddelskader. Kassetten består av 6 intervjuer med løsemiddelskadde som forteller om hvordan de ble skadet og følgene av omgang med løsemidler. I intervjuene blir det også trukket fram hvordan skadene kunne vært unngått. Intervjuer er Einar Johannessen fra NRK. Kassetten bør være obligatorisk for alle som jobber med arbeidsmiljøspørsmål, helsepersonell og andre som er i befatning med løsemidler!

Kassetten egner seg ypperlig som informasjon på meter, kurs o.l.

FOR KUN KRONER 29,50 (Inkl. porto) VIL DU FÅ KASSETTEN TILSENDT OM DU FYLLER UT KUPONGEN OG SENDER DEN TIL LFFL, BOKS 49, BRYN, 0611 OSLO 6.

NB! Bestill i dag — opplaget er begrenset.

Ja, jeg bestiller

..... eks. av kassetten «Når hjernen sakte dør» til kroner 29,50.

Avsender:

.....
.....
.....

P.S.

Kassetten kan kun bestilles hos LFFL

Når forsikringen ikke holder mål, hva da med erstatningskravet?

Yrkesskader og yrkessykdommer i industrien er mange. Spesielt utsatt er alle arbeidsplasser hvor det brukes fintfordelte stoffer og løsemidler. Konsekvensene er ofte uheldelige sykdommer, og sykdommer med dødelig utfall. Mange sykdommer gir ikke utslag før flere år senere. Asbest er et skremmende eksempel.

Når erstatningen skal utbetales opplever flere bedrifter at ansvarsforsikringen ikke er tilfredsstillende. Erstatningsoppgjøret tar unødig lang tid, penger går tapt, juridiske

konflikter og rettsaker oppstår.

Bedrifter med Trygghetsforsikring unngår disse problemene. Trygghetsforsikring garanterer full erstatning og et raskt, ukomplisert skadeoppgjør. Dessuten honorerer Trygghetsforsikring forebyggende tiltak som gir sikrere arbeidsplasser.

Trygghetsforsikring er en rimelig investering i økonomisk trygghet for de ansatte og bedriften. Vi gir deg gjerne nærmere informasjon. Vennligst kontakt Storebrand eller Samvirke forsikring.

Samvirke forsikring
TRYGGHETSFORSIKRING
STOREBRAND

YRKESKADER KAN IKKE HELBREDES, BARE UNNGÅS.

Industrien har "oppdaget" sin viktigste ressurs!

Helsefarlig støv og gasser finnes på de fleste industriarbeidsplasser. Dette gir risiko for yrkesskader som ikke kan helbredes, bare unngås. Det lumske med disse skadene er at de sjelden merkes med én gang, men kanskje først etter flere år. Og da er det gjerne for sent.

Idag har industrien heldigvis "oppdaget" sin viktigste ressurs og satser for fullt på miljøvern.

Erfaring viser at miljø-investeringer er lønnsomme.

Menneskeliv kan ikke måles i penger. Det kan derimot virkningene av investeringer i miljøvern. All erfaring viser at innstallasjon av avsug, utstyr for almenventilasjon, filtrering og varmegjenvinning ikke bare er nødvendig, men også lønnsomt!

Norweld Industrimiljø hjelper deg å ta vare på bedriftens menneskelige ressurser. Vi har både utstyr og ekspertise til å fjerne røk, støv og gasser fra løsemidler. Ved å eliminere forurensningene der de oppstår, beskytter du medarbeidernes helse, samtidig som du øker trivselen og effektiviteten.

Loven er klar: Arbeidsgiveren har ansvaret!

Etter Arbeidsmiljølovens §11 skal "arbeidsgiver føre arbeidsmiljøkontroll på arbeidsplassen, samt veilede de ansatte om farene ved løsemidler og hvordan skader kan forebygges".

Norweld har alt som kreves for å leve opp til lovens bokstav og vi kan

fortelle deg hva bedriften trenger!

Ring oss eller bruk kupongen, så sender vi mer informasjon.

NORWELD

Sandakervn. 64, 0483 Oslo 4.

For sikkerhets skyld...

Send oss mer informasjon om Norwelds utstyr for:

☐ støvfiltrering	☐ punktavsug
☐ almenventilasjon/varmegjenvinning	☐ personlig vern
☐ slange-/kabelopprulling	

Navn: _____ Stilling: _____

Firma: _____ Telefon: _____

Adresse: _____

Postnr./-sted: _____

Send kupongen til: Avd. Markedsinfo., Norweld AS,
Pb. 4216 Torshov, 0401 Oslo 4. Eller ring oss på tlf. (02) 38 99 50.

Ulovlig oppsigelse av Inger Søderberg

For fire år siden ble den nå 59 år gamle Inger Søderberg oppsagt fra den vernede bedriften NIPRO på Skarnes. I juni måned fastslo Eidsivating lagmannsrett at oppsigelsen var ulovlig og hun ble tilkjent en erstatning på 200 000 kroner.

Inger Søderberg ble ulovlig oppsagt fra den vernede bedriften NIPRO og tilkjent 200 000 kroner i erstatning av Eidsivating lagmannsrett. Fravær på grunn av løsemiddelskader er (selvsagt) ikke oppsigelsesgrunn, slo retten fast.

(Foto: Tove Nygård)

Forut for oppsigelsen hadde Inger Søderberg ofte vært sykemeldt på grunn av løsemiddelproblemer. Samtidig hadde hun engasjert seg sterkt i kampen for bedre forhold ved bedriften. Dette medførte at hun ble oppsøkt hjemme mens hun var syk og overlevert oppsigelsen av en representant for ledelsen. Søderberg aksepterte ikke oppsigelsen og gikk til sak for å få kjent denne ulovlig. I fjor tapte hun i Oslo byrett, mens lagmannsretten nå altså har gitt henne medhold og oppreisning.

En viktig seier

— En viktig seier både for Søderberg og oss, sier lederen i LFFL, Oddvar Petersen til Syndrom. — At fravær på grunn av løsemiddelskader skal være oppsigelsesgrunn, er hårreisende. Det er bedriften som har påført arbeidstakeren skader og ikke omvendt, slik bedriften tilsynelatende har ment, fortsetter Petersen og stiller spørsmålet om det finnes mer «grums» på NIPRO. Dette vil LFFL forfølge i tiden framover.

I det Syndrom gikk i trykk kom meldingen om at NIPRO har anket Søderberg-saken inn for Høyesterett. Vi vil komme tilbake til utfallet i et senere nummer.

Syndrom

— LANDSFØRENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE

Utgitt av Landsforeningen For Løsemiddelskadde

Ansvarlig redaktør: Oddvar Petersen

Boks 49, Bryn

Kontaktperson i NHF: Trond Larsen

0611 Oslo 6

Grafisk Produksjon: Gjerholm Grafisk a.s, Oslo

Tlf. (02) 64 86 10

Annonsesaksjon: Hilda Larsen

Utkommer med 4 nummer pr. år

Abonnementpris: 100 kr. pr. år

Opplag dette nr.: 12.000 eks.